

I. Mesud'un lahdı

camii o dönemin Anadolu'daki ulucamileri üslûbunda yani kubbesiz, tavanı düz ve çok sütunlu olarak yapılmıştı. Alâeddin Camii'nin inşasına Sultan I. Mesud zamanında başlanmış, ancak I. Alâeddin Keykubad devrinde tamamlandığı için onun adını almıştır. Sultan ayrıca Aksaray'da bir camii ile Amasya yakınlarında Simre adlı bir şehir tesis ettirmiştir. Anadolu Selçukluları'ndan günümüze intikal eden en eski tarihli sikke Sultan Mesud'a aittir. Tarih ve darp yeri bulunmayan bu bakır sikkeler (mangır) üzerinde "es-Sultânü'l-muazzam Mes'ûd b. Kılcarşan" yazılıdır. Anadolu'ya Sultan Mesud zamanına gelinceye kadar "Romania" (Romalılar ülkesi) deniliyordu. Onun devrinde Batılılar Anadolu'yu "Turchia" (Türkiye) adıyla anmaya başlamıştır. Ermeniler'in de Anadolu'nun Türkler'in hâkimiyetinde bulunan büyük kesimine "Türkistan" adını verdikleri görülür.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (Amedroz), s. 332-333; İbnü'l-Ezrak el-Fârîkî, *Târîhu Meyyâ-fârîkîn*, British Museum, Or., nr. 5803, vr. 189b; İbn Cübeyr, *er-Rihle* (nşr. W. Wright), Leiden 1907, s. 183; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XI, 92, 154, 201; Süryani Mikhail, *Chronique de Michel le syrien patriarche jacobite d'Antioche*, 1169-1199 (nşr. ve trc. J. B. Chabot), Paris 1905, III, 194-312; *The First and Second Crusades from an Anonymous Syriac Chronicle* (trc. Tritton - H. A. R. Gibb, *JRAS*, I/1 [1933], içinde), s. 89-90, 99, 100, 281, 289; Ioannes Kinnamos, *Historia* (trc. Işin Demirkent), Ankara 2001, s. 12-13, 18-19, 29-30, 36, 40-41, 44, 49, 54, 79, 96, 131; N. Khoniates, *Historia* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1995, s. 13, 34-36, 79-80; Ebü'l-Ferec, *Târîh*, II, 349-393; Aksarayî, *Müsâmeretü'l-ahbâr*, s. 29; Niğdeli Kadı Ahmed, *el-Veledü's-şefik*, Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4519, s. 292; *Târîh-i Âl-i Selçuk* (nşr. ve trc. Feridun Nafiz Uzluk), Ankara 1952, s. 37-38; *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)* (nşr. ve trc. H. D. Andreasyan),

Ankara 1962, s. 281-314, 319; A. Comnèna, *The Alexiad* (trc. E. A. S. Dawes), London 1967, s. 406-407; İsmâil Galib, *Takvîm-i Meskûkât-ı Selçukiyye*, İstanbul 1309, s. 2-3; Ahmed Tevhid, *Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu*, İstanbul 1321, s. 108-109; R. Grousset, *Histoire des croisades et du royaume franc de Jérusalem*, Paris 1948, s. 230-245; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 158-196; Tuncer Baykara, *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, Ankara 1985, bk. İndeks; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, II, bk. İndeks; Işin Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)*, Ankara 1987, II; Cl. Cahen, *La Turquie pré-ottoman*, İstanbul-Paris 1988, s. 25, 26-30, 32, 34-37, 45, 129, 160, 172, 179, 185, 196, 210, 214, 223; Şevki Nezihi Aykut, *Türkiye Selçuklu Sikkeleri I. Mes'ud'dan I. Alaeddin Keykubad'a Kadar (510-616/1116-1200)*, İstanbul 2000, bk. İndeks; a.mlf., "Some Coins of Mas'ud I, Qilijarslan II, and the Malikis", *American Journal of Numismatics*, 2. seri: sy. 7-8, New York 1995-96, s. 161-186; Muharrem Kesik, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi: Sultan I. Mesud Dönemi (1116-1155)*, Ankara 2003; Mükrimin Halil Yınanç, "Danişmendîler", *İA*, III, 469-472.

FARUK SÜMER

MESUD II

(مسعود)

(ö. 708/1308)

Anadolu Selçuklu hükümdarı
(1282-1296, 1302-1308).

Sultan II. İzzeddin Keykâvus'ın oğludur. Babası Kırım'da bulunduğu sırada Gıyâseddin Mesud'u kendine vâliat seçmiş ve ölürken naaşının Konya Alâeddin Camii avlusunda bulunan atalarının türbesine (kümbethâne) defnedilmesini vasiyet etmişti.

II. İzzeddin Keykâvus Kırım'da vefat edince (677/1278-79) Gıyâseddin Mesud deniz yoluyla Sinop'a geldi (679/1280). Kastamonu uç beyi Çobanoğlu Muzafferrüddin Yavlak Arslan onu alıp önce Moğol Valisi Samagar Noyan'a, ardından İlhanlı Hükümdarı Abaka Han'a götürdü. Abaka Han Erzurum, Erzincan, Sivas, Diyarbakir ve Harput'un idaresini Mesud'a tahsis etti ve bir müddet onu Tebriz'de yanında tuttu. Abaka Han'ın ölümünden sonra yerine geçen Ahmed Teküder, Anadolu Selçuklu topraklarını onunla III. Gıyâseddin Keyhusrev (1266-1284) arasında paylaştırdı (680/1282). Ancak III. Gıyâseddin Keyhusrev müşterek saltanata razı olmadı ve Moğollar'ın Anadolu valisi Kongurtay ile Vezir Sâhib Ata Fahreddin Ali'yi yanına alarak Ahmed Teküder ile görüşmek üzere yola çıktı. Bu sırada Ahmed Teküder, rakibi Argun'un Kongurtay ile birleşerek

kendi hanlığı aleyhinde faaliyette bulunduğunu öğrenip onlara karşı mücadele başlattı. Bu durum Keyhusrev'in yolculuğunun yarıda kalmasına sebep oldu. Keyhusrev bir süre sonra hanın merkezine ulaşmayı başardı. Ancak bu defa da Ahmed Teküder'in mücadeleyi kaybedip Argun'un han olması planlarını bozdu. Yeni hükümdar Argun Han, Tebriz'de bekleyen Mesud'u Anadolu Selçuklu sultanlığına tayin etti. III. Gıyâseddin Keyhusrev öldürüldü. Tebriz'den Anadolu'ya sultan olarak dönen Gıyâseddin Mesud önce Kayseri'de, ardından Konya'da tahta çıktı (683/1284). II. Mesud'un tahta çıktığı ve III. Keyhusrev'in öldürüldüğü tarihle ilgili farklı rivayetler de vardır (Turan, s. 582-583).

Sultan Mesud'un Anadolu Selçuklu tahtına oturması uzun zamandır rahat yüzü görmeyen halk için bir ümit ışığı oldu. Ancak o da kendinden önceki hükümdarlar gibi "gölge sultan" olmaktan öteye gidemedi. Bu devirde ülke Moğol kumandanları ile İlhanlılar adına Anadolu'yu idare eden valilerin hâkimiyeti altındaydı. Anadolu Selçuklu Devleti hem İlhanlılar'a haraç ödüyor, hem de Anadolu'da bulunan Moğol şehzade ve kumandanlarının idaresindeki orduların ihtiyaçlarını karşılıyordu. Anadolu'ya Moğol ordularının gelmesi halktan alınan vergilerin artması, açlık ve sefalet demektir. Anadolu halkı bir taraftan Moğollar'ın baskısı sonucu artan vergileri ödemek, diğer taraftan Türkmen saldırılarına dayanmak ve Selçuklu devlet adamlarının yolsuzluklarına katlanmak zorunda bırakılıyordu.

Konya ve civarında düzeni sağlamak oldukça zordu. Karamanoğulları ve Eşrefoğulları Anadolu Selçukluları'nı tehdit ediyordu. Sultan II. Mesud'un Kayseri'de ikamet etmesini fırsat bilen III. Gıyâseddin Keyhusrev'in annesi torunlarını Konya'da tahta çıkaracak kadar güçlendi. Kendisini desteklemeleri için Karamanoğlu Güner Bey'i beylerbeyi, Eşrefoğlu Halil Bey'i saltanat nâibi tayin etti. Bu iki beyin desteğiyle şehzadeler törenle sultan ilân edildiyse de bunlar çok geçmeden ortadan kaldırıldı (684/1285).

Argun Han, 684 (1285) yılında Türkmenler'i cezalandırmak için kardeşi Geyhatu idaresinde masrafları halktan toplanan vergilerle karşılanan 20.000 kişilik bir kuvveti Anadolu'ya gönderdi. O yılı Erzincan'da geçiren Geyhatu ertesi yıl Sivas ve Kayseri üzerinden Aksaray'a geldi. Geyhatu'nun yanında Sultan Mesud da vardı. Ordunun hareketi sırasında halkın

pek çoğunun evlerini terkederek mağalara saklanmasına sinirlenen Geyhatu Konya üzerine yürüdü, ancak Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin oğlu Sultan Veled onunla görüşüp Konya halkına zarar vermeden geri dönmesini sağladı. Bu arada Sultan Mesud, kendisine karşı harekete geçen Germiyanogulları'nı Sultan Baltu kumandasındaki Moğol kuvvetlerinin yardımıyla bozguna uğrattı.

Öte yandan III. Gıyâseddin Keyhusrev'in annesi, Argun'dan devletin III. Gıyâseddin'in iki oğlu ile Sultan II. Mesud arasında paylaştırılmasını istedi. Türkmenler'le de iş birliği içine girerek Anadolu'da huzursuzluk çıkardı. Sonunda II. Mesud, Argun Han'ın isteği üzerine III. Gıyâseddin'in iki oğlunu Emîrîdâd Nizâmeddin ile birlikte Argun Han'a gönderdi (684/1285). Burada yapılan muhâkeme sonunda bu iki çocuğun III. Gıyâseddin'e ait olmadığı anlaşıldı ve başları kesilerek Türkmenler'e gönderildi.

Bu sırada Germiyan Türkmenleri Beyşehir bölgesini yağmaladılar. Moğol ve Türk askerleriyle karşı harekete geçen Sultan Mesud, Germiyan ili uç bölgesini işgal edip 8 Şevval 686 (16 Kasım 1287) tarihinde Konya'ya ve oradan da Kayseri'ye döndü. Daha sonra Şehzade Geyhatu ile birlikte Karamanlılar'ın üzerine yürüdü. Moğol-Selçuklu ordusu 9 Zilhicce 686'da (15 Ocak 1288) Lârende'yi ve Karaman topraklarını tahrip etti. Karaman Türkmenleri ve Eşrefoğulları durumun kendi aleyhlerine döndüğünü farkederek Sultan II. Mesud'dan özür dileyip itaatlarını arzettiler. Germiyanogulları da Konya'ya gelip II. Mesud ile barış yaptı. Bu olayın ardından Argun Han, Vezir Sâhib Ata Fahreddin Ali'yi huzuruna çağırarak ondan daha fazla vergi ödenmesini istedi. İhtiyar vezir hasta bir halde Konya'ya geri döndükten kısa bir süre sonra öldü (Şevval 687 / Kasım 1288). 687 (1288) yı-

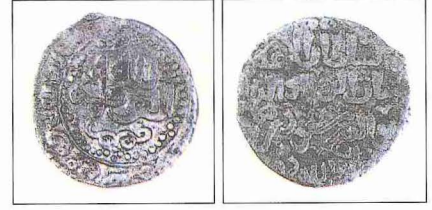
linda Karamanoğulları, Eşrefoğulları ve Germiyanogulları Sultan Mesud'a itaat arzettiler.

Sâhib Ata Fahreddin Ali'nin ölümü üzerine vezirlik göreviyle Anadolu'ya gönderilen Fahreddin Kazvîni vergileri arttırmakla kalmayıp yeni vergiler de koydu. Topladığı ağır vergilerle halkı isyan noktasına getirdi. Hakkındaki şikâyetleri değerlendiren Argun Han, Fahreddin Kazvîni'yi Tebriz Meydanı'nda idam ettirdi (Ramazan 690 / Eylül 1291).

Sultan Mesud kendisine karşı ayaklanan Eşrefoğulları üzerine hareket edince Konya'nın korumasız kaldığını gören ayak takımı şehri yağmaladı. Kargaşa ancak Mesud'un geri dönmesiyle sona erdi. Bu tarihlerde meydana gelen depremde Erzinçan'ın büyük bir kısmı yıkıldı. Amasya ve Niksar'da sel felâketi oldu.

Fahreddin Kazvîni'nin idamından sonra Argun Han'ın Yahudi asıllı veziri Sa'düdevle, Anadolu'ya vezir olarak Şemseddin Ahmed Lâkûşî'yi gönderdi. Onunla birlikte gelen Kılavuzogulları adlı çete Anadolu'da büyük zulümler yaptı. Vezir Sâhib Ata Fahreddin Ali'nin ölümünün ardından Moğollar'ın Anadolu halkı üzerindeki baskı ve zulümleri daha da arttı.

690 (1291) yılında Argun Han ölünce Geyhatu Han Ahlat dolaylarında tahta çıktı. Anadolu'da malî işler Yavlak Arslan'ın oğlu Nâsirüddin'e teslim edildi. Onun hem Moğollar'ı hem halkı memnun eden yönetimi Anadolu'ya biraz da olsa nefes aldırdı. Ancak Geyhatu'nun Anadolu'dan ayrılması bir süredir sinmiş olan Karamanoğulları'nı harekete geçirdi. Konya üzerine yürüyen Karamanoğulları Beyşeri'ni alıp Eşrefoğlu'nu öldürdükten sonra Halil Bahadır'ın kumandasında Konya'ya üç gün yağmaladılar. Şehrin ileri gelenleri Sâhib Ata'nın torunundan yardım istedikler. Denizli'den yardım kuvvetleri yola çıktığında Sultan Mesud'un kardeşi Rükneddin de Kayseri'den bir kuvvetle Konya'ya yardıma geldi. Ancak bu kuvvetler Karamanoğulları'nı engellemeye yetmedi. Neticede Sultan Mesud Geyhatu'dan yardım istemek zorunda kaldı. Geyhatu Moğol ordusu ile Anadolu'ya girdi. Sultan Mesud onu Kayseri'de karşıladı; bu haber Konya halkını rahatlatmıştı. Moğol-Selçuklu kuvvetleri Lârende'yi ele geçirip şehri ateşe verdiler. Ardından isyan halindeki Eşrefoğulları topraklarında, Denizli ve Menteşe iline kadar olan sahalarda yağma ve kıtal yaparak ganimet ve esirlerle Konya'ya döndüler. Konyalılar Geyhatu'yu se-

II. Mesud'a ait gümüş dirhem (Yapı ve Kredi Bankası Sikke Koleksiyonu, nr. 10067)

vinçle karşılamalarına rağmen on sekiz gün boyunca şiddetli zulme mâruz kaldılar.

Bu sırada II. Mesud'un kardeşi Rükneddin Kılıcarslan, Kastamonu'ya giderek oranın hâkimi Çobanoğlu Yavlak Arslan ve Türkmenler'le birlik olup saltanat iddiasında bulundu. Geyhatu Karamanoğulları, Eşrefoğulları ve Menteşe beylerine karşı giriştiği cezalandırma harekâtını tamamlayıp Kılıcarslan ve Yavlak Arslan'a karşı 691 (1292) yılında bir ordu sevketti. Ordunun başında II. Mesud, Mücürüddin Emîrşah ve Vezir Necmeddin ile Moğol kumandanları Anıt, Göktay ve Giray bulunuyordu. Yapılan savaş sonunda Moğol-Selçuklu ordusu üstün geldi. Kastamonu Beyi Çobanoğlu Muzafferüddin Yavlak Arslan öldürüldü.

Anadolu halkı Geyhatu'nun hanlığı döneminde de ağır vergiler ödemek zorunda bırakıldı. Bir ara hanlığı Baydu ele geçirdiyse de onun kötü idaresine Gâzân Han son verdi. Gâzân Han'ın müslüman olması Anadolu halkının mânevî yönden rahatlamasını sağladı. Fakat Moğol nyanlarının sık sık isyan etmesi halkı canından bezdiriyordu. Gâzân Han'ın 695 (1296) yılında Anadolu valisi olarak tayin ettiği Togaçar Noyan, Anadolu'da ve özellikle eski Dânişmendli topraklarında halktan çok miktarda para topladı ve halka kötü muamele etti. Gâzân Han da onu cezalandırmak üzere Baltu ve Arap nyanları Anadolu'ya gönderdi. Togaçar öldürüldü. Ancak bu defa Baltu, Gâzân Han'a karşı isyankâr tavırlar içine girdi. Gâzân Han onu birkaç defa Tebriz'e çağırırsa da her defasında bir bahane uydurarak bunu reddetti, ayrıca Tebriz'e gitmek isteyen Sultan II. Mesud'a engel oldu. Mesud, bu dönemde Moğollar sayesinde kendini daha emniyette hissettiği için Kayseri'de oturuyor, Konya'ya ahîler idare ediyordu.

II. Mesud döneminde Alanya'da basılan dirhem (Yapı ve Kredi Bankası Sikke Koleksiyonu, nr. 9987)

Baltu'nun kendisine isyan ettiğini anlayan Gâzân Han 695'te (1296) Anadolu'ya Kutluğ Şah idaresinde 30.000 kişilik bir ordu gönderdi. Baltu mağlûp olunca Ermeni kralına sığındı. Ancak kral tarafından yakalanıp Tebriz'e Gâzân Han'a gönderildi ve şehir meydanında idam edildi (25 Zilhicce 696 / 14 Ekim 1297). Gâzân Han, Baltu'nun isyanı sırasında zorla yanında tuttuğu Sultan Mesud'un suçlu olduğuna inanıyordu. Bu sebeple Kutluğ Şah Noyan tarafından Tebriz'e gönderilen Sultan II. Mesud, Gâzân'a Baltu'nun kendisini zorla yanında tuttuğunu anlattıysa da mazeretleri Gâzân Han'ı tatmin etmediği için hükümdarlıktan uzaklaştırılıp Hemedan'da ikamete mecbur edildi. Yerine iki yıl sonra kardeşi Ferâmurz'un oğlu III. Alâeddin Keykubad Selçuklu tahtına geçirildi (697/1298).

III. Alâeddin Keykubad devrinde de ülkede karışıklık, isyan ve zulümler devam etti. Bu dönemde Sülemiş (Sûlâmîş) adlı bir Moğol nyanı Gâzân Han'a karşı isyan etti, ancak o da Baltu gibi Tebriz'de öldürüldü. Çok kötü bir idare sergileyen III. Alâeddin Keykubad Moğol nyanları gibi halktan paralar topladı. Sivas, Malatya, Divriği ve diğer yerlerde yaptığı zulüm ve haksızlıklar Moğollar'ı bile rahatsız ettiğinden tahttan indirilip yerine II. Mesud ikinci defa Anadolu Selçuklu tahtına çıkarıldı (702/1302). İkinci hükümdarlık döneminde de başarısız olan Sultan Mesud, 703'te (1304) Abuşka Noyan ile birlikte Aksaray-Niğde arasındaki Dulhisar'a kapanan Câbioğlu'nu kuşattı. Ancak Gâzân Han'ın ölüm haberi gelince kuşatma kaldırıldı.

Ebü'l-Feth es-Sultânü'l-a'zam Gıyâsü'd-dünyâ ve'd-dîn unvanıyla anılan II. Mesud uzun süre hasta yattıktan sonra 708 (1308) yılında Kayseri'de vefat etti. Son yıllarını maddî sıkıntılar içinde geçiren sultanın borçları ve Moğollar'ın bitmeyen istekleri yüzünden bunalıma girip kendini zehirlediği de rivayet edilir (Sümer, *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, sy. 1 [1969], s. 75). Tartışmalı olmakla birlikte genellikle kabul edilen görüşe göre II. Mesud Anadolu Selçuklu Devleti'nin son hükümdarıdır. Onun ardından Kılıcarşan b. III. Keyhusrev gibi tahta çıkarılmış (710/1310) bir hânedan mensubu olsa bile ülke içinde ve Moğollar tarafından tanınmadığı için II. Mesud'un son hükümdar kabul edilmesi daha isabetli olur. Günümüze intikal etmiş olan son Anadolu Selçuklu sikeleri de Sultan II. Mesud'a aittir. Makrîzî'nin Anadolu Selçuklu Devleti'nin sona

erdiği tarih olarak 718 (1318) yılını göstermesi (*es-Sûlûk*, II, 186), Demirtaş'ın Selçuklu şehzadelerini öldürtmesiyle ilgili olabileceği gibi yanlış bir tesbit de olabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bibî, *el-Evâmîrü'l-Alâiyye: Selçukname* (trc. Mürsel Öztürk), Ankara 1996, II, 243-248; İzzeddin İbn Şeddâd, *Baybars Tarihi* (trc. M. Şerefeddin Yaltkaya), Ankara 2000, s. 32-33; Reşîdüddin Fazlullâh-ı Hemedânî, *Câmî'u't-tevârih* (nşr. Abdülkerim Alioğlu Alizade), Bakü 1957, s. 311-312, 318, 324, 328-329; Aksarâyî, *Müsâmeretü'l-ahbâr* (trc. Mürsel Öztürk), Ankara 2000, s. 104-170, 238-244; Niğdeli Kadı Ahmed, *el-Veledü's-şefîk*, Süleymaniye Ktp., Fâtihi, nr. 4519, s. 301; Makrîzî, *es-Sûlûk* (Ziyâde), I, 588, 650, 718; II, 186; Ahmed b. Mahmûd, *Selçuknâme* (haz. Erdoğan Merçil), İstanbul 1977, II, 156-157; *Tarih-i Âl-i Selçuk* (nşr. ve trc. Feridun Nâfiz Uzluk), Ankara 1952, metin, s. 63-80, 83-93; tercüme, 41-56, 59-67; Münecimbaşı, *Câmîu'd-düvel: Selçuklular Tarihi* (nşr. ve trc. Ali Öngül), İzmir 2001, metin, II, 110-119, 124-125; tercüme, II, 124-134, 140-141; İsmâil Galib, *Takvîm-i Meskûkât-ı Selçukîyye*, Ankara 1971, s. 90-94; Ahmed Tevhid, *Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu*, İstanbul 1321, s. 318-342; Spuler, *İran Moğolları*, s. 64-65, 77, 95-100; Cl. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler* (trc. Yıldız Moran), İstanbul 1979, s. 209, 287-294, 303-304, 329; Coşkun Alptekin, "Türkiye Selçukluları", *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1992, VIII, 342-351, 357-358; Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Ankara 1993, s. 163-167; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993, s. 582-583, 585-619, 631-654; İlhan Erdem, *Türkiye Selçukluları İlhanlı İlişkileri: 1258-1308* (doktora tezi, 1995), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 275-424; Osman Gazi Özkuzugüdenli, *Gâzân Hân ve Reformları* (doktora tezi, 2000), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 71-72, 87 vd., 141-147; Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, Ankara 1969, s. 60-75; a.mlf., "Keykubad III", *DİA*, XXV, 360-361; Zerrin Günel Öden, "Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyâseddin Mesud Hakkında Bazı Görüşler", *TTK Belleten*, sy. 231 (1997), s. 237-300; Muharrem Kesik, "Cenâbî'ye Göre Türkiye Selçukluları", *TD*, sy. 36 (2000), s. 256-258; İbrahim Kafesoğlu, "Keykubad III.", *İA*, VI, 662-663.

MUHAMMERE KESİK

MESUD EFENDİ

(ö. 1894)

Osmanlı âlimi.

Kayseri'ye bağlı Ağırnas (Mimar Sinan) köyünde dünyaya geldi. İlk öğrenimini doğduğu köyde tamamladıktan sonra Hacı Torun Efendi'den icâzet aldı. 1877 yılında Kayseri müftüsü oldu. Ardından İstanbul'a gitti ve orada Mekke pâyesi aldı; Muzika-i Hümayun Mektebi'nde Arapça muallimliği yaptı. *Mir'ât-ı Me-*

Mesud Efendi'nin *Mir'ât-ı Mecelle* adlı eserinin ilk sayfası (İstanbul 1302)

celle adlı eserinin sonunda kitabını 1298 yılının Zilkade ayında (Ekim 1881) Kayseri'de tamamladığını belirttiğine göre İstanbul'a bu tarihten sonra gitmiş olmalıdır. İleri bir yaşta iken İstanbul'da vefat eden Mesud Efendi Beşiktaş'ta Yâhya Efendi Dergâhı hazîresine defnedildi. Burmalı Mehmed Tâhir ve bazı yeni kaynaklar 1310'da (1893) öldüğünü kaydetmekle birlikte (Koçer, s. 45) Mehmed Süreyyâ vefat tarihini 1311 yılı Ramazan ayı (Mart 1894) olarak vermektedir (*Sicill-i Osmânî*, IV, 368). Mesud Efendi'nin Muzika-i Hümayun Mektebi'ndeki Arapça muallimliği görevine oğlu Rifat Efendi tayin edildi.

Mesud Efendi'nin bilinen tek eseri *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye* üzerine yazdığı *Mir'ât-ı Mecelle*'dir (İstanbul 1290, 1297, 1299, 1302). Kitabın önsözünde müellif, *Mecelle*'de yer alan fikhî konuların kaynaklarını tesbit edip bir araya getirdiğini söylemektedir. Eserde önce *Mecelle*'nin maddeleri nakledilmiş, ardından bunların dayandığı fikhî metinler bazan olduğu gibi, bazan da özet halinde Arapça olarak kaydedilmiştir. Kitabın telifi sırasında Hanefî mezhebine ait otuz civarında fikhî ve fetva kitabından yararlanılan Mesud Efendi, her maddenin dayandığı fikhî metni